

3th INTERNATIONAL

CONGRESS OF HUMAN STUDIES

3. ULUSLARARASI İNSAN ÇALIŞMALARI KONGRESİ ISBN:NNNN-NNNN

Otoriter Ülkelerde Devlet Terörü: Çin Halk Cumhuriyeti Üzerine Bir Değerlendirme

State Terrorism In Authoritarian Countries: An Evaluation On The Chinese Republic

Ali Fuat GÖKÇE¹
Muhammed AKSU²

Abstract

It is possible to define ideologies as a coherent written or verbal thought system that is accepted by intellectuals or those who depict themselves as intellectuals or with the support of these individuals. Authoritarianism is defined as a powerful regime that gives limited political freedom to the people of a state. Authoritarianism is defined as a powerful regime that gives limited political freedom to the people of a state. Authoritarian regimes have the tendency of controlling key factors such as the economy, education and media that have a significant impact on society with dominant parties in general. The cornerstone of this ideology; it is the motivation to control or eliminate key factors. Political power holders limit the autonomy of associations, chambers and unions. In these authoritarian ideologies, there are no legal norms to curb the political regime, it is difficult to apply in practice even if it exists in theory.

Özet

İdeolojileri, aydın kişilerce ya da kendilerini aydın olarak tasvir edenler tarafından veya bu kişilerin destekleriyle kabul görülen kendi içinde tutarlı yazılı veya sözlü bir düşünce sistemi olarak tanımlamak mümkündür. Otoriterizm bir devletin halkına sınırlı siyasal hürriyet tanıyan kudretli bir rejim olarak tanımlanmaktadır. Otoriter rejimler, genel olarak baskın partilerle toplumu önemli ölçüde etkileyen ekonomi, eğitim ve medya gibi kilit faktörleri kontrol etme güdüsü içerisindedirler. Bu ideolojinin mihenk taşı; kilit faktörleri kontrol etme veya ortadan kaldırma güdüsüdür. Siyasal iktidar sahipleri, derneklerin, odaların, birliklerin özerkliğini sınırlandırmaktadır. Bu otoriter ideolojilerde siyasal rejimi frenleyecek hukuki normlar mevcut değildir, teoride mevcut olsa bile pratikte uygulanması oldukça güçtür.

¹ Doç. Dr., Gaziantep Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, Gaziantep, Türkiye, afgscem@gmail.com

² Yüksek Lisans Öğrencisi, Gaziantep Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, Gaziantep, Türkiye, aksumhammed@outlook.com

State terrorism is that the leader, who holds political power, uses widespread violence to limit the citizens' rights and liberties, in particular, to limit the freedom of the citizens of the leader's deputies or a particular group, arbitrarily. There is no balance and supervision mechanism against this violence used or it is not actually applied.

The Economist examined the democracy status of 167 countries in 2019 based on criteria such as political participation, political culture, election process, pluralism, personal rights and liberties and the functioning of state institutions. The People's Republic of China ranked 153rd among 167 countries in this ranking and classified as an authoritarian country.

The aim of this study is to examine the state terror of the People's Republic of China which is an authoritarian country. In this direction, firstly a literature review will be made and after explaining important concepts, the data of The Economist and the practices of the People's Republic of China will be examined and a result will be tried to be reached. The method of the study is descriptive research methods, historical research methods and document-based data analysis.

Keywords: People's Republic of China, State Terror, Authoritarianism

Devlet terörü, siyasal iktidarı elinde bulunduran liderin, liderin yardımcılarının yahut belirli bir zümrenin keyfi olarak vatandaşlarının özgürlüklerini sınırlandırmak amacıyla kişi hak ve hürriyetleri başta olmak üzere birçok konuda vatandaşlarını sınırlandırmak amacıyla yaygın bir şiddet kullanmasıdır. Kullanılan bu şiddette karşı herhangi bir denge ve denetleme mekanizması bulunmamakta yahut bulunuyorsa da fiilen uygulanmamaktadır.

The Economist Dergisi 2019 yılında dünya genelinde siyasal katılım, siyasal kültür, seçim süreci, çoğulculuk, kişi hak ve hürriyetleri ve devlet kurumlarının işleyişi gibi kriterleri baz alarak 167 ülkenin demokrasi durumunu incelemiştir. Çin Halk Cumhuriyeti bu sıralamada 167 ülke arasında 153. sırada yer almış ve otoriter ülke olarak sınıflandırılmıştır.

Bu çalışmanın amacı otoriter bir ülke olan Çin Halk Cumhuriyeti'nin devlet terörünü irdelemektir. Bu doğrultuda öncelikle literatür taraması yapılacak olup önemli kavramlar açıklandıktan sonra The Economist Dergisinin verileri ve Çin Halk Cumhuriyeti'nin uygulamaları irdelenerek bir sonuca ulaşılmaya çalışılacaktır. Çalışmanın yöntemi ise betimsel araştırma yöntemleri, tarihsel araştırma yöntemleri ve belgeye dayalı veri analizidir.

Anahtar Kelimeler: Çin Halk Cumhuriyeti, Devlet terörü, Otoriterizm

Giriş

Otoriter rejimler yapısı gereği tam demokratik olmayan ve aynı zamanda tam olarak totaliter bir yapıya sahip olmayan rejimler olarak kendine ait özellikleri bulunmaktadır. Bu rejimlerde serbest seçimler, muhalefet partileri, genel ve eşit oy ilkesi gibi temel siyasi hakların olması, muhalefet partilerin serbestçe kurulması ve iktidar yarışında olması, bireylerin siyasi faaliyetlere girmesinin serbest olması, ifade hürriyeti, basın hürriyeti ve din hürriyeti gibi temel hak ve hürriyetlerin anayasalarda belirtilmesine rağmen uygulamada bu hak ve hürriyetlerin tam olarak uygulanmadığı, siyasi iktidar tarafından yasaklar getirilmemesine rağmen bazı zımni kısıtlamalar getirildiği görülmektedir.

Siyasi iktidar tarafından getirilen bu zımnî kısıtlamalar bazı durumlarda devlet terörü olarak nitelendirilecek seviyeye ulaşabilmektedir. Devlet terörü bir siyasal şiddet biçimi olarak devletin sahip olduğu kamu gücünü aşırı seviyede kullanmasıdır. Devletin kamu düzenini sağlayabilmek amacıyla sahip olduğu mekanizmalarla muhalefete karşı şiddet uygulamasıdır. Bu tür uygulamalar daha çok katı ideolojiye sahip ülkelerde ve bireysel iktidara sahip krallık ya da cumhuriyet adı altında kurulan ama tek kişi yönetimindeki ülkelerde görülmektedir. Birinci Dünya Savaşı sonrası İkinci Dünya Savaşı'na yakın dönemlerde Avrupa'da özellikle Almanya, İtalya İspanya ve Sovyetler Birliği'nde ortaya çıkan komünist ve faşist hükümetler, İkinci Dünya Savaşı sonrası Ortadoğu ve Güney Amerika'da askeri darbeler sonucu ortaya çıkan hükümetler (Suriye, Libya, Irak, Meksika, Bolivya gibi) örnek olarak verilebilir.

Bu çalışmanın amacı bu ülkeler içinde yer alan ve halen otoriter bir yapıya sahip olan Çin Halk Cumhuriyeti'ndeki devlet terörünü incelemektir. Bu ülkenin seçilmesinin amacı ekonomisinin gelişmesine, yüksek nüfusuna rağmen günümüzde halen otoriter bir yapıya sahip olmasıdır. Bu doğrultuda Çin Halk Cumhuriyeti'nin anayasası incelenerek, basın özgürlüğü, ifade özgürlüğü ve din özgürlüğü bağlamında uygulamalar incelenmiş ve çalışmanın hacmini büyütmek amacıyla beşer örnek verilmiştir. Ayrıca muhalefet partilerinin durumu, iktidar yarışı ve seçimlerde aldıkları oy oranları doğrultusunda sonuca gidilmeye çalışılmıştır.

1. İdeoloji

İdeoloji kavramı Antonie Destutt Tracy tarafından Fransız İhtilali döneminde türetilmiştir ve ilk defa 1796'da kullanılmıştır. Tracy ideolojiyi "*fikirler bilimi*" olarak tanımlamaktadır. Fakat ideoloji kavramı Karl Marx'ın yazılarında kullandığı anlam ile birlikte siyasette anahtar kavram olarak yerini almıştır (Heywood, 2015, s. 23,24). İdeoloji kavramına olumsuz bir anlam kazandıran Napolyon'dur. Dikta yönetimine yöneldiği sırada Napolyon'a karşı çıkan dönemin filozoflarına/bilge insanlarına küçümser bir eda ile "*ideologlar*" yakıştırmaları yapmasıyla birlikte ideoloji kavramı ilk ortaya çıktığı anlamını yitirmiştir. İdeoloji bu süreçten sonra "*yanılsama*", "*bilinçsiz çarpıtma*", "*yanlış algılama*" gibi birçok anlam kazanmıştır (Bora, 2017, s. 85).

Heywood Siyasal İdeolojiler başlıklı eserinde ideoloji kavramıyla ilişkilendirilen birçok kavramın olduğunu belirtmiştir ve en çok göze çarpan kavramların şunlar olduğunu ifade etmiştir (Heywood, 2015, s. 23):

“Siyasi bir inanç sistemi’, ‘eylem yönelimli siyasi fikirler kümesi’, ‘yönetici sınıfın fikirleri’, ‘belli bir sosyal sınıf veya sosyal grubun dünya görüşü’, ‘sınıfsal veya sosyal çıkarları dışı vuran siyasi fikirler’, ‘sömürülenler veya baskı altındakiler arasında yanlış bilinci yayan fikirler’, ‘bireyi sosyal bir bağlamda konumlandıran ve müşterek aidiyet hissi yaratan fikirler’, ‘bir siyasi sistemi veya rejimi meşrulaştırmak üzere, resmi olarak ayrıcalık verilmiş fikirler kümesi’, ‘hakikat tekeli iddiasındaki her şeyi kapsayan siyasi öğreti’, ‘soyut ve oldukça sistematik nitelikteki siyasi idealler kümesi’ ”

J. Linz ise Totaliter ve Otoriter rejimler başlıklı kitabında ideolojiyi "*aydınlar veya sözde-aydınlar tarafından yabut onların yardımıyla, çoğu zaman yazılı biçimde olmak üzere, fikirî bakımdan az çok işlenmiş ve örgütlenmiş düşünce sistemleri*" şeklinde tanımlamıştır (Linz, 2017, s. 165).

İdeoloji kavramı üzerinde literatürde siyaset bilimcilerin üzerinde uzlaşmış oldukları tek ve net bir tanımlama mevcut değildir. Zira Heywood'un, Tanıl Bora'nın ve J. Linz'in yukarıda belirttiği gibi ideoloji kavramının spesifik bir tanımlanmasının olmadığı birden fazla anlam atfedilebileceği görülmektedir.

2. Demokrasi

Demokrasi kavramının kökenlerini eski Yunan'a kadar götürmek mümkündür. Yunan Polis Devletlerinde uygulanmış olan uygulamalar ile birlikte demokrasinin varlığından söz edilebilir. Literatürde demokrasi kavramının en çok kabul gören tanımlardan birisi Amerikan Birleşik Devletleri eski başkanlarından Abraham Lincoln'un "*halkın, halk tarafından halk için yönetimi*" tanımlamasıdır.

L. Lipson Demokrasinin Felsefesi başlıklı çalışmasında demokrasiyi tanımlarken eşitlik ve hürriyet kavramlarını kullanmıştır. Lipson'a göre demokrasi "*vatandaşları için mümkün olduğunca fazla hürriyet ve eşitliği birleştiren bir devlet yönetimi şeklidir*" (Lipson, 1993, s. 16). Peter L. Berger ise Günümüz Dünyasında Demokrasi başlıklı eserinde demokrasiyi şu şekilde "*demokrasi iktidarda bulunanların seçimle işbaşından uzaklaştırılmasını ve iktidarın belli bazı şeyleri yapmamasını teminat altına alamaya çalışır*" açıklamıştır (Berger, 1993, s. 31).

P. C. Schmitter ve T. L. Karl'ın kaleme aldığı Demokrasi Nedir, Ne Değildir başlıklı eserlerinde demokrasiyi yönetilenler ile yöneten erk arasındaki temel ilişkiyi düzenleyen nadide bir sistem olarak tasvir etmektedirler. Schmitter ve Karl'a göre demokrasi "*yönetenlerin, yaptıklarından dolayı, seçilmiş temsilcilerinin rekabeti ve işbirliği yoluyla dolaylı olarak hareket eden vatandaşlar tarafından, kamusal alanda sorumlu tutuldukları bir yönetim biçimidir*" (Schmitter ve Karl, 1995, s. 68).

Bazı bilim insanları demokrasiyi sihirli bir kavram olarak tasvir etmektedir. Demokrasi; mevcut olan yahut sonradan ortaya çıkabilecek sorunların neredeyse tamamına bir çözüm yolu sunabilecek bir potansiyelde olduğuna inanılmaktadır.

Demokrasi kavramı da başta ideoloji kavramı olmak üzere birçok kavram gibi literatürde üzerinde uzlaşmış net bir tanımı bulunmamaktadır. Demokrasi kavramının tanımlanması ile ilgili yüzlerce kaynak mevcuttur. Fakat bu çalışmanın boyutunu büyütmemek için demokrasi ile ilgili fazla ayrıntıya girilmemiştir.

3. Otoriterizm

Otoriterlik yahut otoriterizm kavramları "otorite" kavramından farklı anlamlar taşımaktadır. Otorite kavramı, meşruluğa dayanmaktadır. Tabandan gelen destek ile otorite gücünü oluşturmaktadır. Sartori'nin de ifade ettiği gibi otorite kavramına "izm ekinin eklenmesiyle birlikte kavram çok farklı anlam kazanmaktadır. Otorite kavramı temelinde iyi bir anlam ifade ederken, otoriterizm yahut otoriterlik kötüyü, aşırılığı ve baskıcılığı ifade etmektedir (Çamurcuoğlu, 2018, s. 23)

Otoriterizm siyasi iktidarı kullanım şekli ile ilgili bir kavramdır. Literatürde bu kavramın demokrasi karşıtlığı üzerinden tanımlanması yaygındır. Otoriter rejimlerde sınırlı fakat çerçevesini siyasi iktidarı elinde bulunduranların çizdiği bir çoğulculuk mevcuttur. İktidar erki, "*vatandaşlara karşı hukuken ve/veya fiilen hesap verme durumunda değildir.*" Bu durum ise demokratik rejimlerin tam karşıtı olan bir hususu doğurmaktadır (Linz, 2017, s. 164). Hesap sorul(a)mayan yönetim şekli siyasal sistemin halka açık fakat bazı kısıtlamalarının mevcut olduğunu göstermektedir. Bu hususu ise "*siyasal mobilizasyonun düşük düzeyde ve sınırlı oluşu*" şeklinde ifade etmek mümkündür. (Linz, 2017, s. 170). Belirtmek gerekir ki vatandaşlarına/halkına karşı hesap verme sorumluluğundan uzak olan otoriter rejimler iktidarlarının geleceğini ve sürdürülebilirliğini idame etmek adına vatandaşlarının siyasal hayata fazla aktif olmasını istemezler (Erdem ve Erdem, 2013, s. 215,216).

4. Terör ve Terörizm

Türk Dil Kurumu terörü “*yıldırı*” (TDK, 2020) şeklinde tanımlamaktadır. Terör kavramı Latince kökenli olup “*korkudan titreme*” yahut “*titremeye sebep olma*” anlamına gelmektedir. Petit Robert (Fransızca) sözlüğü ise terörü “*bir toplumda bir grubun balkın direnişini kırmak için yarattığı ortak korku*” şeklinde tasvir etmiştir. Terör kavramının bugünkü anlamıyla ilk .olarak Fransa’da Fransız İhtilalinden sonra kullanıldığı bilinmektedir (Gökçe, 2016, s. 123). W.T. Mallison ve S. V. Mallison ise terörü “*sosyal ve siyasal amaçları elde etmek için aşırı ölçülere varan şiddet kullanma veya şiddet tehdidi*” şeklinde tanımlamıştır. Thomas P. Thornton ise terörü “*normal sayılmayacak metotlarla siyasal davranışları etkilemeyi amaçlayan sembolik hareketler*” şeklinde tanımlamıştır. Tanımda yer alan “*normal sayılmayacak metotlar*” ifadesinde neyi kastettiği muğlaktır. Thomton, terörün temel amacının siyasal davranışları değiştirmek olduğunu belirtmiştir (Yayla, 1990, s. 336,337).

Terörizm siyaset yapmanın en radikal şekli olarak açıklanabilir. Şiddet içeren, sonuca ulaşılması için her yolun mubah kabul edildiği ve aktif olarak silahların da kullanıldığı mücadele şeklidir. Terörizm bir düşünce sistemi yahut bir ideoloji olarak kabul edilmemektedir. Terörizm, kendine özgü, taktikleri, stratejileri ve yöntemleri olan çatışmayı ve savaşı önceleyen bir siyaset şeklidir. Belirli bir ideolojiyi benimseyenlerin başvurduğu bir mücadele şekli değildir. Ancak hem sol hem sağ hem de diğer radikal gruplarca özümseyip uygulanabilir (Gökçe, 2018, s. 253).

Terörizm; “*zayıf olanın seçtiği bir tür siyasal şiddet biçimi*” şeklinde belirtilebilir. Zayıf olan terörist kendini gizleme eğilimindedir. Hiç umulmayan bir anda hiç umulmayan bir yerde “*vurup kaçmaya*” çalışır. Zira devlet erkinin askeri teçhizat ve personel bakımından kendisinden üstündür. Terör eylemlerinde şiddet bir amaç değil araç olarak kullanılmaktadır. “*Terörizm hesaph bir şiddettir.*” Terör eylemlerin temel amacı olabildiğince insan öldürmekten ziyade kitlelerin yapmış oldukları eylemlerden azami bir şekilde etkilenmelerini arzulurlar. Terör eylemleri karşısında kitlelerin dehşete düşmesi durumunda terör eylemleri arzuladıklarına ulaşmış olurlar. Dünya tarihinde ilk terörist grupların Sicariilere (M.S. 66-73 yılları arasında) kadar uzandığı bilinmektedir (Kışlalı, 2018, s. 46,47).

5. Devlet Terörü

Devlet terörü “*devlet tarafından yönetilenlere, belirgin gruplara, daha ziyade devlet otoritesine karşı direnen veya rejimi sarmaya-yıkamaya yönelen yahut öyle davrandıkları farz edilen kişi ve gruplara yöneltilen terördür.*” Terör faaliyeti, bizzat devletin herhangi bir kuruluşu tarafından ya da devletin herhangi bir görevlisi tarafından yahut devletin dışında bulunan fakat doğrudan veya dolaylı yoldan devletin hegemonyası altında bulunan kişi(ler)/grup(lar) tarafından yapıldığı takdirde devlet terörü olarak ifade edilir. Günümüz dünyasında çağdaş devletlerin en tipik ve belirgin özelliklerinden birisi, kamu gücü kullanma yetkisinin tekelinde olmasıdır. Fakat siyasal rejimler arasında kamu gücünü kullanmanın yolu ve şekli bakımından önemli farklılıklar mevcuttur. Demokratik rejimlerde ihtilafların çözümü hususunda kamu gücünün kullanılması yoktur. Bundan ötürü demokratik rejimlerde ihtilafların çözümünde zor kullanılmaz. (Kişi hak ve hürriyetlerine saygılı demokratik rejimlerde bile devlet bazen cebri güç kullanmak zorunda kalmaktadır.) (Yayla, 1990, s. 360,361).

Daha çok totaliter rejimlerde devlet terörü örneklerine rastlanmaktadır. Devlet terörünün uygulanabilmesi için korku ve sindirme politikaları uygulanmaktadır. Bu doğrultuda toplumun tamamının baskı altına alınabilmesi için devletin tüm kurumları (özellikle kurulan gizli polis servisleri ile) çalışmaktadır. Tipik bu rejimlerde devlet vatandaş ile yıllarca irtibat içerisinde olmasa bile korku ve

sindirme iklimi devlet terörünün bir sonucudur (Primoratz, 2002, s. 9). Devlet terörünün tipik göstergelerinden bazıları; kendi ülkelerinin hudutları içerisinde yahut dışında işkence etmek, adam kaçırmak, katliam yapmak, öldürmek ve her türlü maddi ve manevi zarar vermektir. Bu göstergelerin dışında devlet tarafından özellikle ifade özgürlüğü, basın özgürlüğü gibi bazı temel hak ve özgürlüklerin uygulamasında yargılama, mahkûm etme ya da yargılama sonucu mahkûm olmasa bile uzun tutukluluk süreleri vasıtasıyla korku iklimi yaratarak halk üzerinde sindirme politikaları izlenebilir. (Hüseyin, 1990, s. 46) Otoriter rejimlerde birden fazla siyasi parti yani muhalefet partileri de bulunmaktadır. Ancak muhalefet partilerinin iktidar olma umudu ve ümidi yoktur. Otoriter rejimlerde muhalefet partilerinin kurulmasına muhalefeti kontrol altında tutabilmek amacıyla izin verilebilir ya da iktidarın güdümünde muhalefet partileri kurdurulabilir. Seçimler belirlenen tarihlerde yapılır ve halk kendisine anayasada tanınan seçme hakkını kullanır. Seçim sonuçları hegemonik parti lehine sonuçlanır. Bu uygulamalar sonucunda otoriter rejimlerde de devlet terörüne rastlamak mümkündür.

6. The Economist'e Göre Çin Halk Cumhuriyeti

The Economist tarafından ilk defa 2006'da tüm ülkelerin demokrasi indeksleri yayınlanmaya başlanmıştır. The Economist indeksleri ülkelerin, temel hak ve özgürlüklerini, siyasi iktidarın fonksiyonunu, seçim yöntemleri ve siyasi kültürünü baz alarak ayrı kategorilerde toplamda 60 soru ile değerlendirmektedir. Değer aralığı 0-10 arasındadır. Tam demokrasi olarak kategorize edilebilmesi için 8 puandan yüksek bir değer aralığına, hibrit rejim olanlar 6 ile 8 puana eşit bir değer aralığına, otoriter rejimler ise 0 ile 4 puana eşit değer aralığında olan ülkelerin değerlerini ifade etmektedir (The Economist, 2018, s. 49).

Tablo 1 The Economist'e göre Çin Halk Cumhuriyeti'nin 2006-2019 yılları arasındaki verileri ve rejim durumu

Yıl	Puan	Durum
2006	2.97	Otoriter Rejim
2008	3.04	Otoriter Rejim
2010	3.14	Otoriter Rejim
2011	3.14	Otoriter Rejim
2012	3.00	Otoriter Rejim
2013	3.00	Otoriter Rejim
2014	3.00	Otoriter Rejim
2015	3.14	Otoriter Rejim
2016	3.14	Otoriter Rejim
2017	3.10	Otoriter Rejim
2018	3.32	Otoriter Rejim
2019	2.26	Otoriter Rejim

Kaynak: <https://www.economist.com/graphic-detail/2020/01/22/global-democracy-has-another-bad-year>

The Economist'in dünya demokrasi indekslerini ilk defa yayınlamış olduğu 2006 yılından buyana Çin Halk Cumhuriyeti'nin demokrasi durumu Tablo 1'de verilmiştir. Tablo 1'de de görüldüğü üzere Çin günümüze kadar yapılan 12 değerlendirmede de değer aralığı 2 ile 3.5 arasında olmuş ve otoriter rejim olarak tasnif edilmiştir.

7. Çin Halk Cumhuriyeti

7.1. Çin'in Kısa Bir Tarihi

Çin'in uygarlık tarihi M.Ö. 1200'lü yıllara kadar dayanmaktadır. M.Ö. 3 yüzyıl ve sonrasındaki yüzyıllar boyunca birçok imparatorluk hanedanları kurmuşlardır (CIA, 2020). Çin, dünya tarihinin en eski uygarlıklarından birisidir. Bazı araştırmalara göre 4 bin yıllık kayıtlı bir tarihi mevcuttur. Yüzyıllarca devam eden hanedanlık dönemi 20. yüzyılın başlarında yaşanmış olan halk ayaklanmaları ve akabinde ordunun gerçekleştirmiş olduğu milliyetçi devrim ile sona ermiştir. Devrim sonrasında ise Çin Cumhuriyeti (1912) kurulmuştur. II. Dünya Savaşının sona ermesinden sonra komünistlerle milliyetçiler arasında çatışmalar yaşanmış ve bu çatışmalar iç savaşa evrilmiştir. Bu iç savaş 1949'da Mao Zedong liderliğindeki komünistlerin yönetimi ele geçirmesiyle son bulmuştur. Yönetimi eline alan Mao ve arkadaşları sosyalist bir ülke kurma yolunda uzun soluklu ve çok boyutlu bir reform sürecine girmişlerdir. Mücadelelerin akabinde ülkenin ismi günümüzde resmi adı olan Çin Halk Cumhuriyetine dönüşmüştür. Çin Halk Cumhuriyeti'nin ilk dönemlerinde her ne kadar özgürlükçü bir ortam oluşmuş olsa da zamanla kapalı ve baskıcı bir rejim yönetime hâkim olmuştur (Aljazeera, 2014).

Çin Halk Cumhuriyeti 1 Ekim 1949'da kurulmuştur (T.C. Dışişleri Bakanlığı, 2020). İdari yönetim olarak Çin, 28 eyalete ayrılmıştır ve ayrıca 6 ayrı özerk bölgesi (Sincan, Tibet, Ninsia, Guanşi Zuang, İç Moğolistan ve Uygur) vardır. (Aljazeera, 2014). Çin çok partili sistem ve hegemonik parti sistemine sahiptir. İktidarı elinde bulunduran parti Çin Komünist Partidir. ÇKP 1921'de kurulmuştur. Partinin Genel Sekreterlik görevini yürüten kişi aynı zamanda Devlet Başkanı olarak kabul edilmektedir. Çin'de günümüzde yürürlükte olan anayasası 1982'de onaylanmıştır. Devlet Başkanlığı, Devlet Konseyi, Merkezi Askeri Komisyon, Ulusal Halk Kongresi (UHK), Çin Halkının Siyasi Danışma Konferansı (ÇHSDK), Yüksek Mahkeme ve Başsavcılık" 1982 anayasasına göre devletin merkezi organları olarak belirtilmiştir (T.C. Dışişleri Bakanlığı, 2020).

7.2. Yasama, Yürütme ve Yargı

Ulusal Halk Kongresi 1982 anayasasında "*devlet iktidarının en yüksek organı*" şeklinde tanımlanmıştır. Ulusal Halk Kongresi 2018 yılı itibariyle 2987 üyeye sahip olup yılda bir kez toplanmaktadır (<https://www.cecc.gov/>, 2020). Bu meclis geniş tabanlı bir temsiliyete dayanmaktadır. Doğrudan merkeze bağlı şehirlerden, özerk bölgelerden, silahlı kuvvetlerinden ve eyaletlerde seçilmiş olan temsilcilerden/üyelerden oluşmaktadır. Bu üyeler 5 yıllık süre zarfı için seçilmektedir. Kayıtlı kamu örgütleri, siyasi partiler ve Ulusal Halk Kongresinin en az 11 üyesi bir aday önerebilmektedir (T.C. Dışişleri Bakanlığı, 2020). Belirtmek gerekir ki bu kongreye pratikte yalnızca Çin Komünist Partisi onayından geçen adaylar, Çin Komünist Partisi üyeleri ve Çin Komünist Partisinin müttefiki olan 8 partinin göstermiş olduğu adaylar seçilmektedir (CIA, 2020).

Yürütme erkinin ve devlet iradesinin en üst organı Devlet Konseyi'dir Hükümetin tüm işlerini Devlet Konseyi takip etmektedir. Devlet Konseyinde 25 Bakan, 4 Başbakan Yardımcısı, 5 Konsey üyesi ile birlikte bunlara liderlik yapan bir Başbakan bulunmaktadır. Başbakan, Devlet başkanı tarafından göreve atanır ve görevden alınabilir (T.C. Dışişleri Bakanlığı, 2020).

Yüksek Halk Mahkemesi yargıçları ve diğer yargıçlar Ulusal Halk Kongresi tarafından atanmaktadır (CIA, 2020). Çin'de mahkemelerin yetkisi ve gücü sınırlıdır. Ulusal Halk Kongresi ve Daimi Komitesi anayasayı uygulama ve hukuku yorumlama konusunda nihai yetkili merci olarak kabul

edilmektedir. Çin mahkemelerin yasal ve idari düzenlemeleri yorumlama yetkileri yoktur. Çin mahkemeleri savcılık ve halk kongreleri tarafından geniş bir denetime tabidirler. Mahkeme üyeleri, tipik olarak, iktidar partisi hiyerarşisindeki kamu güvenliği ve diğer kolluk kuvvetlerinin gerisindedir. Bu durum ise yasamanın Komünist Parti polkaları üzerindeki etkisinin sınırlamasını amaçlamaktadır (<https://www.cecc.gov/>, 2020).

7.3. İfade Özgürlüğüne Karşı Uygulamalar

Çin Halk Cumhuriyeti'nin 1982 anayasasının 35. Maddesine göre “Çin Halk Cumhuriyeti vatandaşları ifade, basın, toplantı, örgütlenme, tören ve gösteri özgürlüğünden yararlanır.” (Chinese Constitution,1982). Çin anayasası her ne kadar “vatandaşlarına basın ve ifade özgürlüğü” tanıyor olsa da medya düzenlemelerinin şeffaflıktan uzak oluşu, yöneticilerin ülkeyi tehlikeye attıkları gerekçesi ve devlet sırlarının ifşa edildiği iddiası arkasına sığınarak her türlü habere müdahale etme imkânlarına vakıflardır. Ayrıca Çin’de devlet sırlarının tanımının muğlak kalması ve yönetici erkin iktisadi ve siyasi çıkarlarına karşı zararlı olan yahut olabileceğini düşündüğü her türlü haberi sansürlemeyi, ifadeyi susturmayı kolaylaştırmaktadır (Xu ve Albert, 2017). İfade özgürlüğünün kısıtlandığına dair birkaç örnek aşağıda verilmiştir.

- İlham Tohti, 2006’da bir internet sitesi kurmuş ve Uygur ve Çin ilişkilerindeki sosyal meseleleri inceleyen makaleler yazmış fakat 2008 yılında yazılarından dolayı Çin hükümeti siteyi kapatmıştır. 2009 yılında ise bir radyoya vermiş olduğu röportajda Uygur Özerk Valisini ve “Bölgesel Etnik Özerklik Yasası”nı eleştirip, yorumlamıştır. Bu röportaj sonrasında, bölücülük faaliyeti yaptığı suçlamasıyla gözaltına alınmıştır. Sonrasında serbest bırakılmıştır. Ancak Tohti 2014 yılında Pekin Milletler Üniversitesinde öğretim üyesi olarak görev yaptığı sırada ise evinde gözaltına alınmış ve ömür boyu hapis cezasına çarptırılmıştır. Tohti’ye karşı yapılan suçlamalar ise “ülkenin toprak bütünlüğünü tehdit etmek, görevini kötüye kullanmak, yalan haber yayınlamak, bölücülük, Komünist Partiyi eleştirmektir (Aktan, 2019); (Ertürk, 2014).
- 2008 yılında evleri kamulaştırılan 70’li yaşlarında olan Wang Xiuying ve Wu Dianyuan yetersiz tazminat aldıklarından şikâyetçi oldukları için Pekin’de düzenlenen Yaz Olimpiyatları sırasında gösteri yapmak istedikleri sırada gözaltına alınmışlar ve akabinde yargısız bir şekilde “emek yoluyla yeniden eğitime³” mahkûm edilmişlerdir (Jacobs, 2008).
- Ocak 2003 yılında ismi açıklanmayan iki kişi izinsiz aşk şiiri yayınladıkları gerekçesiyle birisine 9 yıl diğerine ise 8 yıl hapis cezası verilmiştir (<https://www.cecc.gov/>, 2020).
- Çin Halk Cumhuriyeti’nin siyasi entrikaları ile ilgili kitap yazan İsveç vatandaşı ve yazar Gui Mihai, 2015’te Çinli yetkililer tarafından Tayland’da kaçırıldıktan sonra iki yıl hapis cezasına çarptırılmıştır. 2017’de hapisten çıkan Mihai, 2018 yılında ortadan kaybolmuştur (Human Rights Watch, 2019).
- Hunan Polisi Temmuz 2018’de Chen Jieren’i (bağımsız blok yazarı) eyalet parti yetkililerinin yolsuzluk yaptıklarını iddia ettiği bir makale yazdıktan sonra kısa süre içerisinde gözaltına alınıp tutuklanmıştır. Devlet medyası: Jieren’i “çevrimiçi alanı kirleten”, “internet zararlısı” bir şahsiyet

³ Çin Halk Cumhuriyetinde “küçük suçlar işlediği kabul edilen fakat yasal olarak suçlu sayılmayanlara idari olarak uygulanan tutuklama ve ceza” anlamına gelmektedir.

olarak karalamış ve defalarca bu karalamalara medyada yer vermiştir (Human Rights Watch, 2019).

7.4. Basın Özgürlüğüne Karşı Uygulamalar

İfade özgürlüğü başlığına değinildiği gibi Çin Halk Cumhuriyeti Anayasasınının 35. Maddesi olan “*Çin Halk Cumhuriyeti vatandaşları ifade, basın, toplantı, örgütlenme, tören ve gösteri özgürlüğünden yararlanır.*” (Chinese Constitution,1982). Basın özgürlüğünün teorik olarak teminatı mahiyetindedir.

Çin Halk Cumhuriyeti medyasını denetleyip sansürlemek için birçok kişiyi istihdam etmektedir. Yaklaşık iki milyon kişinin online ortamda anahtar kelimeler kullanarak gönderileri inceleyip “*karar vericiler*” için raporlar hazırlandığı bilinmektedir. Çin Hükümeti medyayı ve sosyal medyayı sansürlemek için birçok yol denemektedir. Örneğin Halk arasında “*Güvenlik Duvarı*” olarak da bilinen “*Altın Kalkan Projesi*” online gözetleme ve sansürün merkezidir. Anahtar kelime filtreleme, bant genişliği azaltma, bazı web sayfalarını/duvarlarına erişimi engelleme yahut sınırlama sansürün yöntemleri arasında yer almaktadır. Sınır Tanımayan Gazetecilere göre sansür ve gözetleme için Çin süper teknoloji paketleri kullanmaktadır. Ayrıca hükümet, gazetecilerin işine son verme tehdidi, hakaret davaları, rütbe düşürme, tutuklama, televizyonda zorla itiraflar ve para cezaları dâhil birçok yöntem kullanarak gazetecilerin kendilerini sansürlemeye zorlamaktadırlar (Xu ve Albert, 2017). Basın özgürlüğünün kısıtlanmasına dair örnekler aşağıdadır.

- Pekin polisi Mayıs 2018’de İnsan hakları ile ilgili bir mahkemenin duruşması hakkında haber yapan bir kameramana fiziksel olarak saldırıp kısa süre içerisinde gözaltına almıştır (Human Rights Watch, 2019).
- Ağustos 2018’de Prof. Dr. Sun Wenguang ABD’li yayıncı “*Voice of America*” ile evinde canlı yayında röportaj yaparken Shandong polisi tarafından evine baskın yapıp gözaltına alınmıştır (Human Rights Watch, 2019).
- Çin Halk Cumhuriyetinde sosyal medya platformlarından olan ve milyonlarca kullanıcısı olan “*facebook ve “instagram*” gibi birçok platformun erişimini engellemiştir (Xu ve Albert, 2017).
- The Economist’ göre (1 Aralık 2019 itibariyle) en çok gazetecinin tutuklu olduğu ilk on ülke sıralamasında Çin Halk Cumhuriyeti tutuklu bulunan 48 gazeteci ile birinci sırada yer almıştır (Gazete Duvar, 2020).
- Google 2010’da sansür endişelerini gerekçe göstererek Çin’deki hizmetlerini askıya almıştır. Fakat Ağustos 2018’de basında çıkan haberlere göre; Google Çin pazarı için sansürlü arama motoru geliştirmekte olduğu ifade edildi. Ayrıca bu sansürlü arama motorunun Çin’in online filtreleme sistemiyle entegreli çalışacağı ifade edilmiştir (Human Rights Watch, 2019).

7.5. Dini İnanç Özgürlüğüne Karşı Uygulamalar

Çin Halk Cumhuriyeti’nin 1982 anayasasınının 36.Maddesi dini inancın özgürce seçilmesinin ve yaşanmasının dayanağı olarak gösterilmektedir. Bu maddeye göz atmakta faya vardır: 36. Madde “*Çin Halk Cumhuriyeti vatandaşları dini inanç özgürlüğünden yararlanır. Hiçbir Devlet organı, kamu kuruluşu veya birey,*

vatandaşları herhangi bir dine inanmaya veya inanmamaya zorlayamaz; ne de herhangi bir dine inanan veya inanmayan vatandaşlara karşı ayrımcılık yapamazlar.” (Chinese Constitution,1982).

Çin Halk Cumhuriyeti'nin 1982 anayasasında her ne kadar “*vatandaşlar dini inanç özgürlüğüne*” sahiptir denilse bile bu durumun yalnızca teoride kaldığı görülmektedir. İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün 2018 değerlendirmesine göre Çin hükümeti resmi olarak onaylanan binalarda ve yine resmi olarak tanınan beş dinin dini uygulamaları yerine getirmesine izin vermektedir. Dini kurumlara personel alımı, mali işler, ruhban okulları uygulamaları ve yayınlar üzerindeki otokontrol hükümetin tekelindedir. Hükümet kontrolü dışında kalanlara/kalabilen dini gruplar ise “*kötü tarikatlar*” olarak yaftalanmakta ve bu grupların üyeleri polis tacizine, keyfi gözaltılar ile hapis cezalarına ve işkencelere maruz kalmaktadır (Human Rights Watch, 2019). Dini inanç özgürlüğüne dair örnekler aşağıdadır.

- Çin'de yaklaşık olarak 23 milyon Müslüman yaşamaktadır. Çin 2019 yılında almış olduğu bir karar ile “*İslamiyet ile ilgili Arapça yazular*” ve “*belal ibaresini*” kaldırmak için karar almıştır (Independent Türkçe, 2019).
- Çin Hükümeti, Ramazan ayında Doğu Türkistan'da oruç tutmayı yasaklamıştır. Ayrıca kız çocukların 110 cm'den uzun etek giymelerini, gençlerin camilere girmelerini ve kamu personelinin evlerinde seccade ve Kuran-ı Kerim bulundurmalarını, namaz sırasında Fatiha süresinin sonunda “*Amin*” denilmesini ve son olarak ise açık alanlarda namaz kılınmasını yasaklamıştır (Milli Gazete, 2015).
- Çin Mahkemesi (Yunnan Eyalet Mahkemesi) 2018'in Mart ayında Myanmar'da yoksul ve azınlık gruplara eğitim veren projelerde yer alan Hristiyan Papaz John Sanqiang Caou'yu “*Myanmar- Çin sınırını yasadışı bir şekilde geçmeye örgütlediği*” iddiasıyla yedi yıl hapse mahkûm etmiştir (Human Rights Watch, 2019).
- Çin hükümeti yetkilileri, Henan eyaletinde kilise binalarını ve/veya kilise binalarının üstlerinde bulunan hacları yıkmıştır. İnananların ev kiliselerinde toplanmaması için gerekli önlemleri alan Çin hükümeti, başta İncil olmak üzere dini materyallere el koymuştur (Human Rights Watch, 2019).
- Şubat 2018'de yeniden düzenlenen “*Diyanet İşleri Yönetmeliğine*” göre Yurtdışındaki dini toplantılar, eğitim ve öğretimler için Çin hükümetinden izin alma zorunluluğu getirilmiştir ve bu toplantılara katılıma izin verilmenin zorlaştırıldığı ve genel olarak yasaklandığı görülmektedir (Human Rights Watch, 2019).

7.6. Siyasi Partiler

Çin Halk Cumhuriyeti'nin 34. Maddesi olan “*Çin Halk Cumhuriyeti'nin 18 yaşına ulaşan tüm vatandaşları, etnik statü, ırk, cinsiyet, meslek, aile geçmişi, dini inanç, eğitim, mülkiyet durumu veya uzunluğa bakılmaksızın seçme ve seçilme hakkına sahiptir.*” (Chinese Constitution,1982). Çin'de seçme ve seçilme hakkını teoride garanti altına alınmıştır.

Tablo 2: Çin Halk Cumhuriyeti Siyasi Partileri

Parti İsmi	Kuruluş T.	Üye Sayısı	Parti Yoğunluğu
Çin Komünist Partisi	1921	60 milyon	Ülkenin dört bir yanında her alanda çalışan kişilerden oluşmaktadır.
Çin Zhi Gong Dang Partisi	1925	18 bin	Üyelerin bir kısmı uzmanlar ve akademisyenler geri kalan çoğunluğunu ise denizaşırı bağlantıları olan bireyler oluşturmaktadır.
Çin Köylü ve İşçi Demokratik Partisi	1930	74 bin	Üyelerinin çoğunluğu bilim, teknoloji, halk sağlığı ile ilgili alanda çalışan kişilerden oluşmaktadır.
Çin Demokratik Birliği	1941	144 bin	Üyeleri üst düzey entelektüellerden oluşmaktadır.
Jiusan Topluluğu	1944	78 bin	Üyelerinin çoğunluğu teknoloji, bilim, halk sağlığı, eğitim ve kültür alanında çalışan orta ve yüksek düzeyde aydınlardır.
Çin Demokratik Ulusal İnşaat Derneği	1945	78 bin	Üyeleri akademik alanda uzman (genellikle ekonomi alanında) kişilerden oluşmaktadır.
Çin Demokrasiyi Destekleme Derneği	1945	74 bin	Üyeleri eğitim, kültür, yayıncılık ve bilim alanına çalışan aydın kişilerden oluşmaktadır.
Tayvan Demokratik Özyönetim Birliği	1947	1.800	Üyelerinin neredeyse tamamı Tayvan'da doğmuş yahut kökenleri Tayvan'a dayanan kişilerden oluşmaktadır.
Çin Kuomintang Devrim Komitesi	1948	60 bin	Üyeleri genel olarak Kuomintang eski üyelerinden ve Kuomintang ile bağlantılı olanlardan oluşmaktadır.

Kaynak: https://www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/ljzg_665465/zgjk_665467/3579_665483/t17851.shtml

Çin Halk Cumhuriyeti'nde iktidar partisi olan Çin Komünist Partisi'nin yanı sıra komünist olmayan sekiz siyasi parti mevcuttur. Tablo 2'de Çin Halk Cumhuriyeti'nde hali hazırda faal durumda olan siyasi partilerin kuruluş tarihleri, üye sayıları ve parti üyelerinin nitelikleri belirtilmiştir. Çin Halk Cumhuriyeti'nde en yeni kuruluş partisi 1948 yılında kurulan Çin Kuomintang Devrim Komitesidir. Aradan geçen 72 yıllık bir zaman diliminde yeni bir parti kurma girişiminin olup olmadığı hususunda bilgi edinmek mümkün olamamıştır. Zira otoriter ülkelerde siyasi partilerin kurulması devlet ile bütünleşmiş olan iktidar partisinin izni dâhilinde olmaktadır. Yukarıda da belirtildiği gibi otoriter ülkelerde kurulan ve/veya hali hazırda mevcut olan partiler ya iktidar partisi tarafından muhalefeti kontrol etmek için ya da uluslararası camianın tepkilerini minimize etmek için göstermelik olarak kurulmuştur.

Tablo 3: 2018 Ulusal Halk Kongresi Seçim Sonuçları

Sıra N.	Parti İsmi	Milletvekili Sayısı
1	Çin Komünist Partisi	2119
2	Jiusan Topluluğu	64
3	Çin Demokratik Birliği	58
4	Çin Demokratik Ulusal İnşaat Derneği	57
5	Çin Demokrasiyi Destekleme Derneği	55
6	Çin Köylü ve İşçi Demokratik Partisi	54
7	Çin Kuomintang Devrim Komitesi	43
8	Çin Zhi Gong Dang Partisi	38
9	Tayvan Demokratik Özyönetim Birliği	13
10	Bağımsızlar	479
Toplam:		2980

Kaynak: <http://www.npc.gov.cn/englishnpc/index.shtml>;

<https://npcobserver.com/2018/03/10/exclusive-demographics-of-the-13th-npc/>

Tablo 3’de Çin’in Meclisinin (Ulusal Halk Kongresinin) 2018 genel seçim sonuçları verilmiştir. Toplamda 2980 temsilci seçilmiştir. Partilerin mecliste temsil oranları şu şekildedir. Çin Komünist Partisi %71,1, Bağımsızlar %16,1, Jusian Topluluğu %2,15, Çin Demokratik Birliği %1,95, Çin Demokratik Ulusal İnşaat Derneği %1,91, Çin Demokrasiyi Destekleme Derneği %1,84, Çin Köylü ve İşçi Demokratik Partisi %1,81, Çin Kuomintang Devrim Komitesi %1,44, Çin Zhi Gong Dang Partisi %1,27, Tayvan Demokratik Özyönetim Birliği %0,43’tür.

Tablo 4: 2013 Ulusal Halk Meclisi seçim sonuçları

Parti	Milletvekili Sayısı
Çin Komünist Partisi	2157
Birleşik Cephe ve Bağımsızlar	830
Toplam	2987

Kaynak: <http://www.npc.gov.cn/englishnpc/index.shtml>

Birleşik Cephe olarak adlandırılan grup iktidar tarafından yasal olarak faaliyetlerine izin verilen 8 siyasi partidir. Bu 8 partinin detayına Tablo 2’de yer verilmiştir. Tablo 3’de 2018 genel seçimlerinde Birleşik Cephe üyeleri olan siyasi partilerin ayrı ayrı mecliste temsilci kazandığına yer verilmiştir. Fakat 2013 seçimlerinde iktidar partisi haricinde hangi partinin ve bağımsız adayların kaç temsilci kazandığı verilerine ulaşılamamış yalnızca toplam veriye ulaşılmıştır. Çin Komünist Partisi Mecliste %72 ile Birleşik Cephe ve Bağımsızlar ise %28 ile temsil edilmektedir. Detaylı araştırma yapılmasına rağmen Çin Halk Cumhuriyeti’nin 2013 ve 2018 genel seçimlerinde hangi partilerin ve bağımsızların yüzde (%) kaç oy aldığı ile ilgili bir veriye ulaşılamamıştır.

Tablo 5: 1983-2008 yılları arası Ulusal Halk Meclisi seçim sonuçlarına göre milletvekili dağılımı

Yıl	Komünist Parti	Birleşik Cephe ve Bağımsızlar	Toplam
1983	1861	1117	2978
1988	1986	993	2979
1993	2037	942	2979
1998	2130	849	2979
2003	2178	807	2985
2008	2099	888	2987

Kaynak: <http://www.npc.gov.cn/englishnpc/index.shtml>

Tablo5 ‘de Çin Komünist Partisinin 1983’te yapılan genel seçimlerde 2978 sandalyenin 1861’ine (%62,5), 1988’de yapılan genel seçimlerde 2979 sandalyenin 1986’sına (%66,66), 1993’de yapılan genel seçimlerde 2979 sandalyenin 2037’sine (%68,38), 1998’de yapılan genel seçimlerde 2979 sandalyenin 2130’una (%71,50), 2003’de yapılan genel seçimlerde 2985 sandalyenin 2178’ine (%74), 2008’de yapılan genel seçimlerde 2987 sandalyenin 2099’una (%70,2) sahip olduğu görülmektedir.

8. Sonuç

Devlet terörü daha çok totaliter rejimlerde görülmektedir. Ancak katı ideolojilere sahip olan bazı otoriter rejimlerde de devlet terörünü görmek mümkündür. Çin Halk Cumhuriyeti bu örneklerden biridir. Çin Halk Cumhuriyeti her ne kadar Economist dergisi tarafından yapılan demokrasi ölçümlerinde otoriter bir rejim olarak belirtilmişse de sahip olduğu komünist ideolojinin toptancı yaklaşımı, halk üzerindeki denetimi arzusu uygulamalarına yansımaktadır. Komünist ülkelerdeki tek parti uygulaması burada farklı bir şekil almış, birden fazla parti olmasına rağmen Komünist Partinin hakimiyeti hegemonik bir parti sistemine dönüştürmüştür. Seçim sonuçlarına bakıldığında hegemonik partinin seçimleri büyük farklarla kazandığı, muhalefet partileri olmasına rağmen bu partilerin iktidar olma umudunun olmadığı görülmektedir. Bu bir otoriterlik göstergesidir. Bununla birlikte

anayasasında temel hak ve özgürlüklerin belirtilip, halka tanınmasına rağmen uygulamada bunların gerçekleşmediği verilen örneklerden görülmektedir. Bu örnekleri artırmak oldukça mümkündür. Çalışmanın hacmini büyütmemek adına daha fazlasına yer verilmemiştir. Bu uygulamaları adeta bir devlet terörü olarak kabul etmek mümkündür. Çünkü devlet teröründe sadece silahlı güçlerle fiziki bir şiddet uygulaması yer almamaktadır. Halkın üzerinde yaygın bir korku iklimi oluşturarak halkı sindirme uygulamaları da devlet terörü olarak nitelendirilebilir. Bu sebeple çalışmanın hipotezi verilerle doğrulanmıştır.

Kaynakça

- <https://www.cecc.gov/>. (2020, 10 28). 10 28, 2020 tarihinde <https://www.cecc.gov/chinas-state-organizational-structure> adresinden alındı
- Aktan, S. (2019, 12 18). *Çin'de ömür boyu hapis cezası çeken ve Sakharov ödüllü alan Uygur aktivisti İlham Tohti kimdir?* 10 28, 2020 tarihinde <https://tr.euronews.com/2019/12/18/cin-omur-boyu-hapis-cezasi-ceken-ve-saharov-odulu-alan-uygur-aktivist-ilham-tohti-kimdir> adresinden alındı
- Aljazeera. (2014, 04 22). <http://www.aljazeera.com.tr>. 10 28, 2020 tarihinde <http://www.aljazeera.com.tr/ulke-profil/ulke-profil/cin-halk-cumhuriyeti> adresinden alındı
- Berger, P. (1993). Günümüz Dünyasında Demokrasi. A. Yayla içinde, *Sosyal ve Siyasal Teori Seçme Yazılar* (C. Aykan, Çev., s. 31-37). Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Bora, T. (2017). İdeoloji. Y. Taşkın içinde, *Siyaset Kavramlar, Kurumlar, Süreçler* (s. 81-104). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Chinese Constitution,1982. (2014, 03 14). *Constitution of the People's Republic of China*. 10 29, 2020 tarihinde http://www.npc.gov.cn/http://www.npc.gov.cn/zgrdw/englishnpc/Constitution/2007-11/15/content_1372964.htm adresinden alındı
- CIA. (2020, 10 21). <https://www.cia.gov/library/publications/resources/the-world-factbook/>. 10 28, 2020 tarihinde <https://www.cia.gov/library/publications/resources/the-world-factbook/geos/ch.html> adresinden alındı
- Çamurcuoğlu, G. (2018). *Ortadoğu'da Otoriter Siyasal Rejimler*. Ankara: Astana Yayınları.
- Erdem, D., & Erdem, Ç. (2013). Ortadoğu'da Otoriter Rejimler: Ortadoğu Arap Toplumlarının Tarihsel, Siyasal ve Sosyo-Ekonomik Yapısı Üzerinden Bir Değerlendirme. *Akademik Ortadoğu Dergisi*, 7(14), 213-241.
- Ertürk, A. (2014, 02 16). *Çin'de İfade Özgürlüğü: İlham Tohti Örneği*. 10 28, 2020 tarihinde https://insamer.com/https://insamer.com/tr/cinde-ifade-ozgurlugu-ilham-tohti-ornegi_5.html adresinden alındı
- Gazete Duvar. (2020, 01 04). *The Economist: Tutuklu gazeteci sayısında Türkiye İkinci*. 10 28, 2020 tarihinde <https://www.gazeteduvar.com.t/https://www.gazeteduvar.com.tr/gundem/2020/01/04/the-economist-tutuklu-gazeteci-sayisinda-turkiye-ikinci> adresinden alındı
- Gökçe, A.F. (2018). Dijital Çağın Küreselleşen Terörü: Postmodern Terörizm. *15. Kamu Yönetimi Formu (KAYFOR15)* (s. 253-267). Ankara: Detay Yayıncılık.
- Gökçe, A.F. (2016). Adalet Kavramı Kapsamında Geçmişle Hesaplaşma ve Uzlaşma: Türkiye. *Bilge Strateji*, 8(15), 113-142.
- Heywood, A. (2015). *Siyasi İdeolojiler Bir Giriş*. Ankara: Adres Yayınları.
- Human Rights Watch. (2019). *China Events of 2018*. 10 28, 2020 tarihinde www.hrw.org/https://www.hrw.org/world-report/2019/country-chapters/china-and-tibet#ea21f adresinden alındı

- Hüseyin, A. (1990). *Orta Doğu'da Devlet ve Terör*. İstanbul: Pınar Yayınları.
- Independent Türkçe. (2019, 08 02). *Çin, Arapça Yazıları ve İslami Sembolleri Yasakladı*. 10 29, 2020 tarihinde <https://www.indytrk.com:https://www.indytrk.com/node/57731/d%C3%BCnya/%C3%A7in-arap%C3%A7a-yaz%C4%B1lar%C4%B1-ve-islami-sembolleri-yasaklad%C4%B1> adresinden alındı
- Jacobs, A. (2008, 08 20). *Too Old and Frail to Re-educate? Not in China*. 10 28, 2020 tarihinde <https://www.nytimes.com:https://www.nytimes.com/2008/08/21/sports/olympics/21protest.html> adresinden alındı
- Kışlalı, A. (2018). *Siyasal Sistemler Siyasal Çatışma ve Uzlaşma*. İstanbul: Kırmızı Kedi Yayınları.
- Linz, J. J. (2017). *Totaliter ve Otoriter Rejimler*. (E. Özbudun..Cev.) Ankara: Liberte Yayınları.
- Lipson, L. (1993). Demokrasinin Felsefesi. A. Yayla içinde, *Sosyal ve Siyasal Teoriler Seçme Yazılar* (M. Erdoğan, Çev., s. 16-30). Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Milli Gazete. (2015, 07 02). *İslam Düşmanı Çin 'Amin' Demeyi Bile Yasakladı*. 10 29, 2020 tarihinde <https://www.milligazete.com.tr:https://www.milligazete.com.tr/haber/957832/islam-dusmani-cin-amin-demeyi-bile-yasakladi> adresinden alındı
- Primoratz, İ. (2002). *State Terrorism and Counterterrorismé*. Australia/Melbourne: Centre for Applied Philosophy and Public Ethics (CAPPE).
- Schmitter, P., & Karl, T. (1995). Demokrasi Nedir, Ne Değildir. L. P. Diamond içinde, *Demokrasinin Küresel Yükselişi*. Ankara: Yetkin Yayınları.
- T.C. Dışişleri Bakanlığı. (2020, 10 28). <http://www.mfa.gov.tr>. 10 28, 2020 tarihinde <http://www.mfa.gov.tr:http://www.mfa.gov.tr/cin-halk-cumhuriyeti-siyasi-gorunumu.tr.mfa> adresinden alındı
- TDK. (2020, 10 27). <https://sozluk.gov.tr/>. 10 27, 2020 tarihinde <https://sozluk.gov.tr/:https://sozluk.gov.tr/> adresinden alındı
- The Economist. (2018). *Democracy Index 2018: Mee Too?* London: The Economist Intelligence Unit.
- Xu, B., & Albert, E. (2017, 02 17). *Media Censorship in China*. 10 28, 2020 tarihinde <https://www.cfr.org:https://www.cfr.org/backgrounders/media-censorship-china> adresinden alındı
- Yayla, A. (1990). Terör ve Terörizm Kavramlarına Genel Bir Bakış. *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 45(1), 335-385.